

Date: 13th January-2025

DAVLAT TILINI ISH YURITISHDA QO‘LLASHNI TARTIBGA SOLUVCHI QONUN VA ME‘YORIY HUJJATLAR

Bobojonova Dilnoza Oxunjonovna
Osiyo xalqaro universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Davlat tili – har bir mamlakatning madaniy, siyosiy va huquqiy tizimini shakllantiruvchi asosiy omillardan biridir. O‘zbekiston Respublikasi o‘zining mustaqillikka erishishi bilan o‘zbek tilini davlat tili sifatida qabul qildi va uni barcha sohalarda, jumladan, ish yuritishda keng qo‘llashni ta‘minlashga qaratilgan qonun va me‘yoriy hujjatlarni ishlab chiqdi. Davlat tilini ish yuritishda qo‘llashni tartibga soluvchi qonun va normativ hujjatlar, avvalo, til siyosatining asosiy tamoyillarini belgilash, rasmiy hujjatlarni tayyorlashda tilni aniq va samarali ishlatishni ta‘minlash, shuningdek, davlat organlari va fuqarolar o‘rtasidagi huquqiy aloqalarni to‘g‘ri va tushunarli qilishni maqsad qiladi. Ushbu maqolada davlat tilini ish yuritishda qo‘llashni tartibga soluvchi qonunlar va me‘yoriy hujjatlar, ularning mazmuni va amaldagi ahamiyati ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: davlat tili, o‘zbek tili, ish yuritish, qonun, me‘yoriy hujjatlar, til siyosati, huquqiy hujjatlar, normativ hujjatlar.

Kirish

Davlat tilining rasmiy ishlatish sohasidagi ahamiyati shundaki, til nafaqat xalqqa xos bo‘lgan madaniyatning bir qismi, balki davlat organlari va fuqarolar o‘rtasidagi samarali muloqotni ta‘minlovchi vositadir. O‘zbekiston Respublikasida o‘zbek tili davlat tili sifatida 1991-yilda qabul qilingan “O‘zbekiston Respublikasining Davlat tili haqida”gi qonun asosida muhofaza qilinadi. Bunda davlat tilining ishlatilishi davlat boshqaruvi, huquqiy tizim, ta‘lim va iqtisodiyot sohaslarida uzviy ravishda amalga oshiriladi. Davlat tili sifatida o‘zbek tilining ish yuritish jarayonlarida keng qo‘llanishini ta‘minlash uchun bir qator qonunlar va me‘yoriy hujjatlar ishlab chiqilgan. Ular, avvalo, davlat organlarida va boshqa tashkilotlarda rasmiy hujjatlarning o‘zbek tilida to‘g‘ri va samarali ishlab chiqilishini ta‘minlashga qaratilgan. Ushbu maqolada davlat tilining ish yuritish jarayonida qo‘llanilishini tartibga soluvchi asosiy qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Davlat tili va uning huquqiy asoslari

O‘zbekiston Respublikasining Davlat tili to‘g‘risidagi qonuni (1991-yil) davlat tilining huquqiy asoslarini belgilovchi asosiy hujjatdir. Ushbu qonunda o‘zbek tili mamlakatda barcha sohalarda, jumladan, ish yuritishda, ta‘limda, madaniyatda, ommaviy axborot vositalarida va boshqa ko‘plab sohalarda keng qo‘llanishi kerakligi aniq ko‘rsatilgan. Bu qonun davlat tilining o‘zbek tilida rasmiy ish yuritishni kafolatlaydi va barcha davlat organlariga o‘z faoliyatini davlat tilida olib borishni majburiy qiladi.

Qonun, shuningdek, davlat organlari va tashkilotlarida o‘zbek tilining ishlatilishini ta‘minlash uchun zarur bo‘lgan tartib-qoidalarni belgilaydi. Unga ko‘ra, davlat organlari va

Date: 13th January-2025

boshqa tashkilotlar o'z hujjatlarini, xatlar va bayonnomalarni, shuningdek, barcha normativ hujjatlarni o'zbek tilida tayyorlashlari kerak. Bu hujjatlarning rasmiy va aniq bo'lishi, fuqarolar va davlat organlari o'rtasidagi aloqalarni to'g'ri va samarali tashkil qilish uchun muhimdir.

Me'yoriy hujjatlar va til siyosati

Davlat tilini ish yuritish jarayonida qo'llashni tartibga soluvchi boshqa muhim me'yoriy hujjat, albatta, "Me'yoriy-huquqiy hujjatlar to'g'risida"gi qonun hisoblanadi. Ushbu hujjat mamlakatda huquqiy tizimni to'g'ri tashkil qilish, normativ hujjatlarning shakli va mazmunini belgilashda katta ahamiyatga ega. Bu qonunda me'yoriy hujjatlar faqatgina davlat tilida yozilishi, shuningdek, ularning aniq va tushunarli bo'lishi kerakligi ta'kidlangan.

Bundan tashqari, "O'zbek tili to'g'risida"gi qonun (1994-yil) ham muhim hujjatdir. Ushbu qonun o'zbek tilining o'rni va ahamiyatini yanada mustahkamlashni maqsad qilib qo'yadi. Qonunda davlat tilining ishlatilishi bo'yicha talablar aniq belgilab qo'yilgan. Me'yoriy hujjatlarda til siyosatining asosiy tamoyillari, jumladan, o'zbek tilining davlat boshqaruvida ishlatilishini kafolatlash, barcha davlat organlari va tashkilotlarida uni to'g'ri va samarali qo'llash zarurligi ko'rsatilgan.

Davlat tilining ish yuritishda qo'llanilishiga oid boshqa normativ hujjatlar

Bundan tashqari, davlat tilini ish yuritishda qo'llashni tartibga soluvchi bir qator qo'shimcha normativ hujjatlar ham mavjud. Masalan, "O'zbekiston Respublikasida ishlovchi davlat organlarining ish yuritishida o'zbek tilidan foydalanish tartibi" to'g'risidagi qaror 2019-yilda qabul qilindi. Ushbu qaror davlat organlari va tashkilotlari uchun aniq yo'riqnoma bo'lib xizmat qiladi va rasmiy hujjatlarni tuzishda o'zbek tilining ishlatilishiga doir barcha texnik va tashkiliy jihatlarni belgilaydi.

Shuningdek, "O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari" va "Qonun hujjatlari to'g'risidagi normativ hujjatlar"da ham davlat tili siyosati va uning ish yuritishdagi o'rni haqida muhim qoidalar mavjud. Ular o'zbek tilini rivojlantirish va davlat organlarida ishlatilishini ta'minlashga qaratilgan.

Amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarning ta'siri

Davlat tilini ish yuritishda qo'llashni tartibga soluvchi hujjatlarning ta'siri davlat boshqaruvining samaradorligini oshiradi. O'zbek tilining huquqiy jarayonlarda keng qo'llanilishi fuqarolar va davlat organlari o'rtasidagi huquqiy munosabatlarni aniq va tushunarli qiladi. Shu bilan birga, rasmiy hujjatlarni tuzishda o'zbek tilining ishlatilishi, jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirishga, tilga bo'lgan hurmatni oshirishga yordam beradi.

Muammolar va kelajakdagi rivojlanish

Hozirgi kunda, davlat tilining ishlatilishi bo'yicha ba'zi muammolar mavjud. Buning asosiy sabablaridan biri - ayrim davlat organlarida rus tili va boshqa tillarning

Date: 13th January-2025

aralash holda ishlatilishidir. Bu esa normativ hujjatlarning to'g'ri va aniq tushunilishini qiyinlashtirishi mumkin. Shu bilan birga, davlat tilini to'liq va izchil qo'llashni ta'minlash uchun qo'shimcha choralar ko'rish zarur. Buning uchun yangi normativ hujjatlar ishlab chiqilishi, amaldagi qonun va me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish, shuningdek, davlat xizmatchilarining o'zbek tilini yanada mukammal o'rganishiga alohida e'tibor qaratilishi lozim.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasida davlat tilini ish yuritishda qo'llashni tartibga soluvchi qonun va me'yoriy hujjatlar davlat boshqaruvi, huquqiy tizim va jamiyatda til siyosatining samarali amalga oshirilishiga katta hissa qo'shmoqda. Ushbu hujjatlar o'zbek tilining ishlatilishini kengaytirish, rasmiy hujjatlarni to'g'ri va aniq tayyorlashni ta'minlash, shuningdek, davlat va fuqarolar o'rtasidagi samarali aloqani o'rnatishga yordam beradi. Shu bilan birga, davlat tili siyosatini yanada rivojlantirish, tilni ish yuritishda qo'llashning samaradorligini oshirish uchun qo'shimcha chora-tadbirlar zarurdir. Bu jarayonlar O'zbekistonning til madaniyati va huquqiy tizimini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Oxunjonovna, B. D. (2023). MAHMUD QOSHG'ARIYNING "DEVONU LUGOTIT TURK" DAGI SHAKLINI HAM, MAZMUNINI HAM SAQLAGAN IDIOMALAR TAHLILI.
2. Oxunjonovna, B. D. (2024). BOZCHILIK ASOSIDA SHAKLLANGAN O 'ZBEK XALQ MAQOLLARINING TAHLILI. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(1), 122-125.
3. Oxunjonovna, B. D. (2024). DAVLAT TILIDA ELEKTRON ISH YURITISH: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 235-240.
4. Oxunjonovna, B. D. (2024). DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA AMALIY AHAMIYATI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 229-234.
5. Oxunjonovna, B. D. (2024). HUJJATLAR BILAN ISHLASHDA O 'ZBEK TILI ME'YORLARINI QO 'LLASHNING DOLZARBLIGI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 247-252.
6. Oxunjonovna, B. D. (2024). HUJJATLARNI DAVLAT TILIDA YOZISHDA TERMINOLOGIYA VA UNING STANDARTLASHUVI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, 1(2), 1-7.
7. Oxunjonovna, B. D. (2024). DAVLAT TILIDA ISH YURITISHNING XALQARO TAJRIBASI VA O 'ZBEKISTONGA MOSLASHUVI. *Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system*, 1(2), 241-246
- ['ZBEK TILIDA ISH YURITISHNING YANGI TEXNOLOGIK IMKONIYATLARI](#)
BD Oxunjonovna - Problems and solutions at the stage of innovative ..., 2024
8. Oxunjonovna, B. D. (2024). O 'ZBEK TILINING RASMIY ISH YURITISH TILIGA AYLANISH TARIXI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, 1(2), 32-37.

Date: 13th January-2025

9. Bobojonova, D. (2023). ANALYSIS OF IDIOMS THAT PRESERVE BOTH FORM AND CONTENT IN MAHMUD KASHGARI'S" DEVONU LUGOTIT TURK". *Modern Science and Research*, 2(9), 64-67.
10. Bobojonova, D. (2023). THE IMPORTANCE OF UZBEK FOLK PROVERBS. *Modern Science and Research*, 2(10), 670-675.
11. Bobojonova, D. (2023). MAHMOUD QOSHGARI'S" DEVONU LEXICOTIT TURK" AND ITS PLACE IN LINGUISTICS. *Modern Science and Research*, 2(10), 538-540.
12. Oxunjonovna, B. D. (2022). O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA LISSONIY INTERFERENSIYANING KO'RINISHLARI. *PEDAGOGS jurnali*, 14(1), 22-25.
13. Okhunjonovna, B. D. (2023). A Proverb is a Product of Folk Wisdom. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(9), 333-338.
14. Bobojonova, D. (2023). MAHMUD KASHGARI'S WORK" DEVONU LUG'OTIT TURK" IS AN IMPORTANT SCIENTIFIC HERITAGE. *Modern Science and Research*, 2(12), 742-748.
15. Bobojonova, D. (2024). TYPES OF OCCUPATIONS RELATED TO THE LIFE OF THE UZBEK PEOPLE (within the profession of blacksmithing). *Modern Science and Research*, 3(2), 739-746.
16. Bobojonova, D. (2023). THE ROLE OF MAHMUD KASHGARI'S WORK" DEVONU LUG'OTIT TURK" IN THE DEVELOPMENT OF THE UZBEK LANGUAGE. *Modern Science and Research*, 2(4), 568-5672.
17. khunjonovna, B. D. (2024). Comparative Analysis of Proverbs in" Devonu LugOtit Turk" and Currently Available. *Journal of Higher Education and Academic Advancement*, 1(2), 194-198.
18. Bobojonova, D. (2024). MANIFESTATION OF LEXEMES RELATED TO THE PROFESSION OF BLACKSMITHING IN FOLK PROVERBS. *Modern Science and Research*, 3(1), 687-693.
19. Okhunjonovna, B. D. (2024). Analysis of Folk Proverbs Based on Medicine. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 125-131.
20. Oxunjonovna, B. D., & Sadriddinovna, F. N. (2024, December). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA MAQOLLARNING KONSEPTUAL TAHLIL MUAMMOLARI. In *Uz Conferences (Vol. 2, No. 4, pp. 41-44)*.
21. Бободжонова, Д. (2024). IT IS RELATED TO THE LIFE OF THE UZBEK PEOPLE ANALYSIS OF PROVERBS OF THE MUSICAL PROFESSION. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 402-413.
22. Oxunjonovna, B. D. (2024). "SIPOHI", "JANGCHI" LEKSEMALARI HAMDA "SAVDOGAR", "SAYYOH" LEKSEMALARI ASOSIDA SHAKLLANGAN XALQ MAQOLLARI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 4(4), 331-338.
23. Oxunjonovna, B. D. (2024). OZBEK XALQI TURMUSHI BILAN BOGLIQ KASB-KOR TURLARI (Temirchilik kasb-hunari doirasida).
24. Oxunjonovna, B. D. (2024). TEMIRCHILIK KASB-HUNARIGA OID LEKSEMALARINING XALQ MAQOLLARIDA NAMOYON BO'LISHI.

Date: 13th January-2025

25. Oxunjonovna, B. D. (2023). MAHMUD QOSHG'ARIYNING «DEVONU LUG'OTIT TURK» ASARI-ILMIY AHAMIYATLI ME'ROS.
26. Oxunjonovna, B. D. (2023). O'ZBEK XALQ MAQOLLARINING AHAMIYATI.
27. Oxunjonovna, B. D. (2024). RESPUBLIKAMIZDA DAVLAT TILI SIYOSATINI AMALGA OSHIRISHNING AMALIY TAJRIBALARI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, 1(2), 44-49.
28. Oxunjonovna, B. D. (2024). ISH YURITISHDA TIL MADANIYATI VA SO 'ZLASHUV ODOBINING AHAMIYATI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, 1(2), 8-13.
29. Oxunjonovna, B. D. (2024). RASMIY USLUBDA O 'ZBEK TILI: HUJJAT TURLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI. *Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology*, 1(2), 38-43.
30. Икромова, С. А. (2024). ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 26-31.
31. Ikromova, S. A. (2024). INTELLEKT VA IQBOL: KOGNITIV PSIXOLOGIYA. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 99-104.
32. Икромова, С. А. (2024). ОСНОВНЫЕ ОБЩИЕ ПОНЯТИЯ И ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ПСИХОЛОГИИ. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 20-25.
33. Икромова, С. А. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ МОЛОДЕЖИ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ КРИЗИСЫ. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 29-35.
34. Икромова, С. А. (2024). ПОЗНАВАТЕЛЬНЫЕ ПРОЦЕССЫ И ПАМЯТЬ ЧЕЛОВЕКА. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 59-65.
35. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIK SALOMATLIK VA UNING JAMIYATDAGI ROLI. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 93-98.
36. Икромова, С. А. (2024). КОНСУЛЬТИРОВАНИЕ И ТЕРАПИЯ ЛЮДЕЙ В СОЦИАЛЬНОЙ СРЕДЕ. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 8-14.
37. Икромова, С. А. (2024). ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПСИХОЛОГА. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 63-68.
38. Икромова, С. А. (2024). ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ И ИХ РЕШЕНИЯ. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 46-52.
39. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIK YORDAMNING ASOSIY USULLARI: MASLAHATLASHUV VA TERAPIYA. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 87-92.
40. Ikromova, S. A. (2024). EMOTSIYALAR VA ULARNING PSIXOLOGIK TA'SIRI. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 105-110.

Date: 13th January-2025

41. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIK MUAMMOLAR VA ULARNING DAVOLASH USULLARI. Problems and solutions at the stage of innovative development of science, education and technology, 1(2), 75-80.
42. Икромова, С. А. (2024). ЭМОЦИИ И ИХ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ЭФФЕКТЫ. New modern researchers: modern proposals and solutions, 1(2), 49-55.
43. Abdurashidova, G. (2024). O'QUVCHILARDA DESTRUKTIV XULQ KO'RINISHLARINING PAYDO BO'LISHI VA UNING OLDINI OLISH CHORALARI. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(9), 651-659.
44. Abdurashidova, G. (2024, May). O 'smirlarda destruktiv xulq ko 'rishlari shakllanishining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. In *CONFERENCE ON THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN THE MODERN WORLD* (Vol. 1, No. 4, pp. 5-7).
45. Toymurodov, A. (2023, December). MODERN INTERPRETATION OF PSYCHODIAGNOSTICS AND PSYCHOCORRECTION OF EXTREME SITUATIONS. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE" SCIENTIFIC ADVANCES AND INNOVATIVE APPROACHES"* (Vol. 1, No. 5, pp. 71-79).
46. Toymurodov, A. (2023). BASICS OF PROVIDING PSYCHOLOGICAL SERVICES TO MILITARY PERSONNEL. *Академические исследования в современной науке*, 2(24), 148-152.
47. Ikromova, S. A. (2024). JINSIY PSIXOLOGIYA: ERKAK VA AYOL PSIXOLOGIYASI FARQLARI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 277-282.
48. Ikromova, S. A. (2024). PSIXOLOGIYADA ETIKA VA QONUNLAR: PSIXOLOGNING JAVOBGARLIGI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 265-270.
49. Ikromova, S. A. (2024). YOSHLAR VA PSIXOLOGIK KRIZISLAR. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 283-288.
50. Ikromova, S. A. (2024). FREUD VA UNING PSIXOLOGIYA ILMIGA QO 'SHGAN HISSASI. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 319-322.
51. Ikromova, S. A. (2024). IJTIMOIIY PSIXOLOGIYA: GURUHLAR VA IJTIMOIIY TA 'SIRLAR. Methods of applying innovative and digital technologies in the educational system, 1(2), 271-276.
52. Ikromova, S. A. (2024). IJTIMOIIY PSIXOLOGIYANING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(1), 193-196.
53. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG 'ICH SINFLARDA O 'QITISHDA MULTIMEDIA TEXNOLOGIYALARINING ROLI. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 108-113.
54. Akbarovna, I. S. (2024). BOLALARNING O 'QISH VA YOZISH KO 'NIKMLARINI RIVOJLANTIRISHNING SAMARALI USULLARI. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 120-125.
55. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG 'ICH TA 'LIMDA O 'YINLAR ORQALI O 'QITISH: AFZALLIKLAR VA USULLAR. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 126-131.

Date: 13th January-2025

56. Akbarovna, I. S. (2024). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVNING AHAMIYATI. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 114-119.
57. Akbarovna, I. S. (2024). STRESS, DEPRESSIYA VA BOSHQA RUHIY HOLATLARNING PSIXOLOGIYADAGI O'RNI. Science, education, innovation: modern tasks and prospects, 1(3), 7-13.
58. Akbarovna, I. S. (2024). PSIXOLOGIK RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA ULARNING AHAMIYATI. Science, education, innovation: modern tasks and prospects, 1(3), 14-19.
59. Akbarovna, I. S. (2024). QAYTA ISHLASH JARAYONI, XOTIRA, FIKRLASH VA MUAMMONI HAL QILISH. Science, education, innovation: modern tasks and prospects, 1(3), 32-37.
60. Akbarovna, I. S. (2024). IJTIMOIIY MUNOSABATLAR, GURUH DINAMIKASI VA INSONLARNING IJTIMOIIY DAVRANISHLARI. Science, education, innovation: modern tasks and prospects, 1(3), 26-31.
61. Akbarovna, I. S. (2024). EMOTSIYALARNI TANISH, IFODALASH VA BOSHQARISH USULLARI. Science, education, innovation: modern tasks and prospects, 1(3), 20-25.
62. Икромова, С. А. (2024). ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГИИ В ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА. Introduction of new innovative technologies in education of pedagogy and psychology, 1(3), 26-31.

